

De gevolgen van vlucht en trauma op het leren en de schoolse trajecten van jonge vluchtelingen

Caroline Spaas – Siel Verbiest – Ine De Brouwer

Feel Fine February – Vluchtelingenwerk Vlaanderen – 14/02/2023

Wie zijn wij?

Caroline Spaas

Post-doctoraal onderzoekster | Onderzoekseenheid voor Gezins- en Orthopedagogiek, KU Leuven
Kinder- en Jeugdpsychologe, systeemtherapeute | PraxisP, KU Leuven

Siel Verbiest

Kinder- en Jeugdpsychologe, systeemtherapeute | PraxisP, KU Leuven
Steunteam Vluchtelingen | SOM Leuven, KU Leuven

Ine De Brouwer

Vormingsmedewerker Centrum Voor Taal & Onderwijs | CTO, KU Leuven
Steunteam Vluchtelingen | SOM Leuven, KU Leuven

Over SOM

Laboratorium

Studio

Steunteam Vluchtelingen

- Collaboratieve Zorg
- Binnen de context van de school
- Taalleren en Welbevinden
- Kennis- en expertisedeling

Het CLB helpt.
Vrij CLB Leuven

P **R**
A **X**
I **S** **P**

SOM
samen onderwijs maken

KU LEUVEN **CTO**
CENTRUM VOOR TAAL & ONDERWIJS

Jongeren op de vlucht

Stressoren **voor, tijdens en na** de vlucht

Onderbroken schooltrajecten

Onderzoek duidelijk: **welbevinden onder druk**

Evidentie over de impact op **cognitieve functies en leren** nog volop in ontwikkeling, maar pertinent, gegeven:

Overrepresentatie van vluchtelingenkinderen en –jongeren in het beroeps- en buitengewoon onderwijs

Aanwijzingen voor overrepresentatie in doorverwijzing voor testing leer- en taalstoornissen

De impact van vlucht & trauma op leren

Een verhaal van verschillende
dimensies

De impact van vlucht en trauma op leren

Verschillende **dimensies** in beeld:

- I. De impact van trauma op ontwikkeling
- II. De cognitieve & psychosociale gevolgen van vlucht en trauma
- III. Gezinnen op de vlucht
- IV. Nieuwe taalverwerving, processen van cultuurbehoud en culturele verandering

I. De impact van trauma op de ontwikkeling

- De verreikende gevolgen van vroegkinderlijk trauma voor kindontwikkeling
- Vlucht doorkruist ontwikkelingstaken (e.g., identiteitsontwikkeling in adolescentie)
- Een opeenvolging en opstapeling van ingrijpende gebeurtenissen
- Veelzijdige en complexe interactie tussen trauma en ontwikkelings(stoornissen)

II. Cognitieve & psychosociale gevolgen van trauma

Verstoorde Aandacht & Concentratie	Intrusieve gedachten	Angstig, teruggetrokken gedrag	Motivatie	Acting-out
Verhoogde waakzaamheid	Prikkelgevoeligheid	Psychosomatische klachten	Zelfvertrouwen	Dissociatie
Problemen met het geheugen	Probleemoplossend vermogen	Depressieve gevoelens	Sociale isolatie en problemen met leeftijdsgenoten	Slaapproblemen

III. Gezinnen op de vlucht

- De impact van traumatisering op hechtingsrelaties en ouderlijke responsiviteit
 - Gezinsseparatie en rouw
 - Rolverschuiving en verantwoordelijkheden van jongeren
 - Tempoverschillen
 - Socio-economische conditie: sociale isolatie, sociale exclusie en discriminatie in de gastsamenleving, huisvesting, financiële onzekerheid, ...
- ➔ Ook dit zet het leren en schoollopen indirect onder druk

IV. Nieuwe taal en culturele verandering

- **Complex proces van taalverwerving:** Persoonlijk, actief, grillig en geleidelijk proces
→ tijd nodig
- Binnen vreemdetaalverwerving kunnen leerkrachten/zorgverleners zich zorgen maken om kenmerken die (in eerste instantie) te verwachten zijn:

Tempo:
leerlingen
hebben
(relatief) veel
tijd nodig

Stille periode:
leerlingen
komen (nog)
niet of weinig
tot spreken

Fouten maken:
leerlingen
gebruiken
overgeneralisaties en/of
overexistenties

**Mixing period/
talen Mennen:**
leerlingen
gebruiken
meerdere talen
door elkaar

**Vreemd
accent:**
leerlingen
spreken
woorden uit op
een atypische
manier

**Vermijdings-
strategieën:**
leerlingen
gebruiken vaak
dezelfde
formuleringen

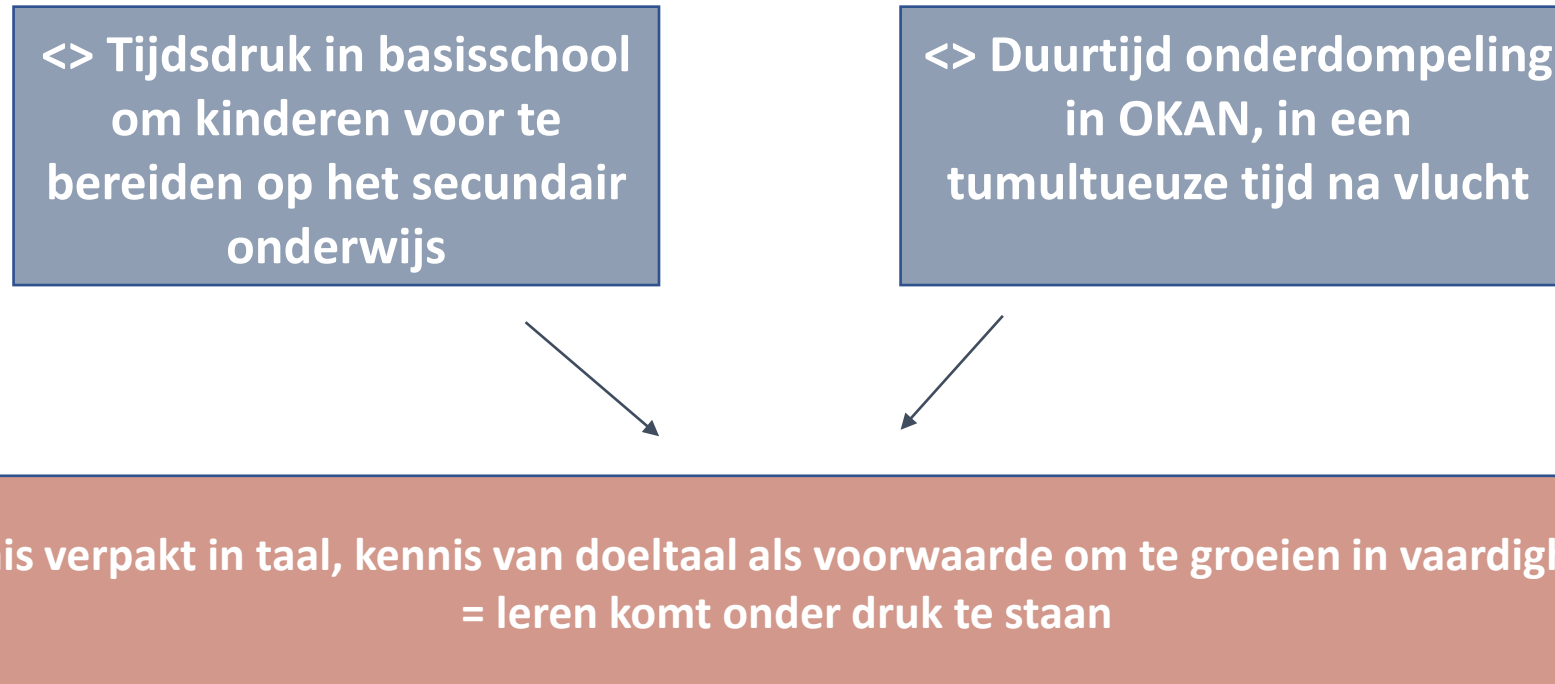
IV. Nieuwe taal en culturele verandering

Complex proces van taalverwerving: actief, grillig en geleidelijk proces → **tijd nodig**

- **Dagelijkse taal verwerven** duurt gemiddeld 2 jaar
- **Schoolse taal verwerven** duurt gemiddeld 5 à 7 jaar. Sommige onderzoeken wijzen uit dat dit zelfs tot 9 jaar of langer kan duren, afhankelijk van wat kinderen/jongeren in hun rugzakje meedragen.
- Schools verleden speelt hier een rol: al dan niet vertrouwd zijn met naar school gaan, het verloop van een schooldag, verwachtingen, toetsing ...

IV. Nieuwe taal en culturele verandering

Complex proces van taalverwerving: actief, grilling en geleidelijk proces, tijd nodig

IV. Nieuwe taal en culturele verandering

Taal als drager van verschillende betekenissen

- Taalverwerving gaat hand in hand met **een identiteit** in verandering
- Processen van **cultuurbehoud en culturele verandering**, en betekenis van taal in deze processen

Samengevat: de impact van vlucht & trauma op leren

Vlucht en trauma kunnen op erg **uiteenlopende** manieren **gevolgen** hebben voor leren en de schoolse trajecten van kinderen en jongeren

Begrijpen wat er zich afspeelt: belang van (schoolse) **voorgeschiedenis en context** in beeld hebben

Implicaties voor assessment en toetsing

Ondersteuning van leren en welbevinden in de nasleep van vlucht en trauma

Welke rol kan de school opnemen?

Voor het kind – in
de klas – op school

Leren en welbevinden ondersteunen

Ook hier: onderzoek in ontwikkeling

De rol van **school als brug** naar stabiliteit, veiligheid en toekomstperspectief

Interventie

- I. Op het niveau van het kind
- II. Op het niveau van de klas
- III. Op het niveau van de school & in samenwerking met gezinnen

I. Interventie op niveau van het kind

De potentiële rol van de school in **ondersteunen van leerprocessen in de nasleep van vlucht & trauma**

Veiligheid, stabiliteit

- Beginsituatie in kaart: inspelen op/erkennen van interesses, talenten + deze laten inzetten
- Relationale veiligheid: vertrouwensrelatie met leerkracht, ook na OKAN
- Emotionele veiligheid: woorden geven aan, normaliseren, co-reguleren
- Veilig klasklimaat: herkenbaarheid, duidelijke structuur, dagplanning, visualisaties
- Moedertaal en competenties in moedertaal erkennen

Verbondenheid & isolatie tegengaan

- Inzetten op sterke buddywerking, language helper
- Engageren in échte gesprekken: responsieve luisterhouding, vertaalhulp, picto's/afbeeldingen/foto's, google map...

I. Interventie op niveau van het kind

De potentiële rol van de school in **ondersteunen van leerprocessen in de nasleep van vlucht & trauma**

Herwinnen van een gevoel van autonomie en zelfvertrouwen

- Inzetten op succeservaringen: drempels wegnemen waar mogelijk
- Moedertaal inzetten ter ondersteuning van het leerproces

Verwijzen naar gespecialiseerde hulp waar nodig

I. Interventie op niveau van het kind

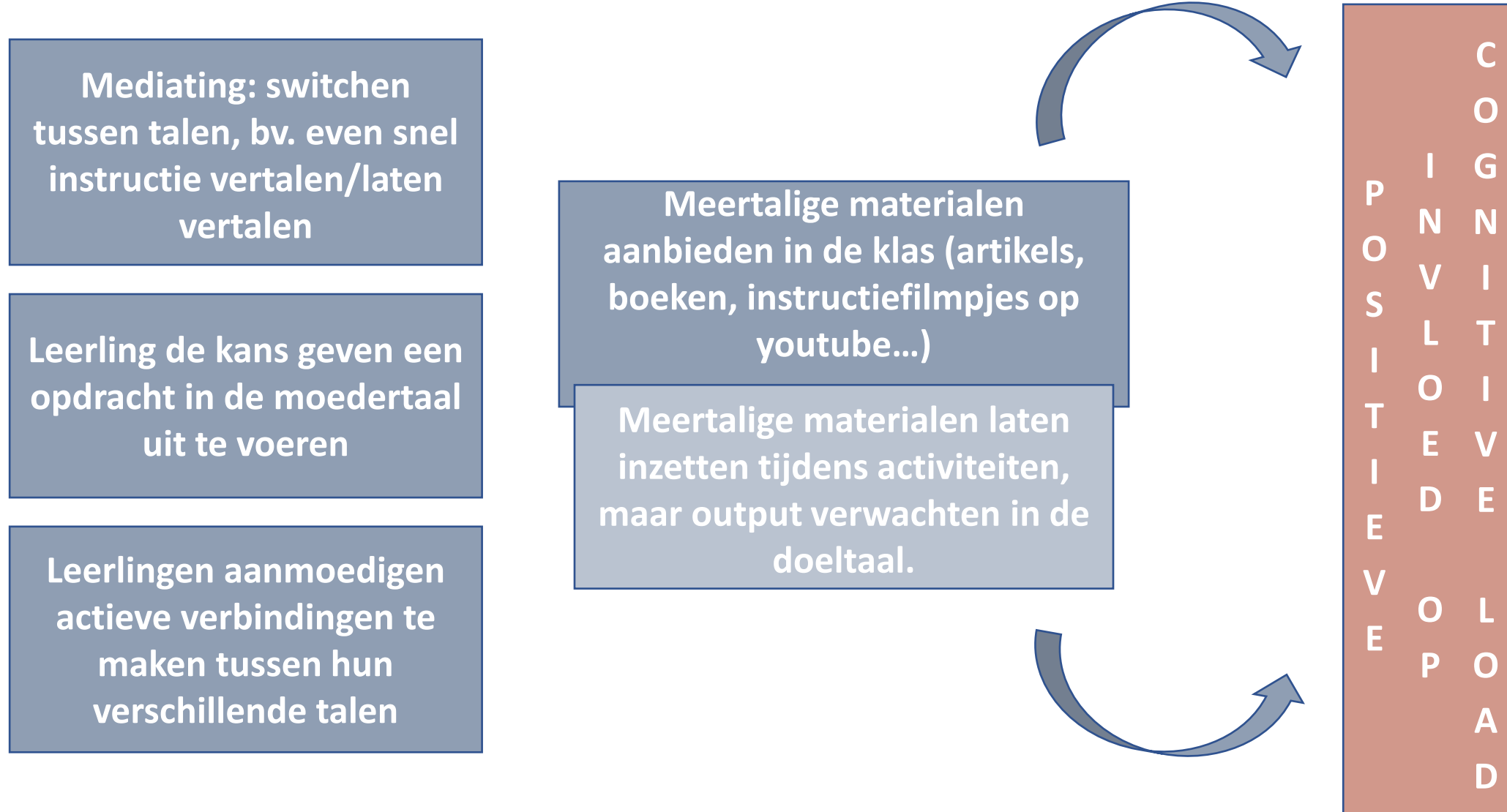
Mediating: switchen tussen talen, bv. even snel instructie vertalen/laten vertalen

Leerling de kans geven een opdracht in de moedertaal uit te voeren

Leerlingen aanmoedigen actieve verbindingen te maken tussen hun verschillende talen

Meertalige materialen aanbieden in de klas (artikels, boeken, instructiefilmpjes op youtube...)

Meertalige materialen laten inzetten tijdens activiteiten, maar output verwachten in de doeltaal.

C
O
G
N
I
T
I
V
E
L
O
A
D

P
O
S
I
T
I
V
E
O
P

II. Interventie op niveau van de klas

Versterken van **positieve klasrelaties**

- Leerlingen betrekken bij het klasgebeuren (eventueel doelen aanpassen)
- Inzetten op functionele activiteiten die kinderen/jongeren motiveren om (doel)taal te gebruiken

Plaats voor **culturele identiteit, thuistaal** en spreken over wortels

- Moedertalen en verschillende culturen een plaats geven in de klas
- Moedertalen inzetten ter ondersteuning (bv. Leerlingen laten overleggen in moedertaal)

Psychosociale interventies gericht op versterken van welbevinden doorheen werken met klasgroep (e.g., Welkom op School, PIER; www.refugeeswellschool.eu)

III. Interventie op niveau van de school

Belang van **een schoolbreed (taal)beleid** waarin trauma- en cultuursensitief werken een duidelijke plaats heeft:

- Verhaal van een volledig **team**
- Duidelijke **visie rond onthaal nieuwkomers/ ex-OKAN**
- **Openheid voor diversiteit**
- **Sterke partnerschappen** tussen scholen en gezinnen, ook transnationaal
- **Samenwerking met tolken en cultureel bemiddelaars** in het werken met gezinnen en jongeren

Conclusie

School als brug naar herwinnen van gevoel van veiligheid, stabiliteit, verbondenheid en autonomie

School als drager van een **hoopvol toekomstperspectief**

Werken met OKAN en ex-OKAN = **maatwerk!**

Taalbeleid en trauma- en cultuursensitief beleid

- Gaan hand in hand
- Versterken elkaar

Over SOM

Laboratorium

Studio

Ka

labo's

Bedankt!

caroline.spaas@kuleuven.be
siel.verbiest@kuleuven.be
ine.debrouwer@kuleuven.be